

EKONOMSKA POLITIKA KAO INSTRUMENT ALOKACIJE RESURSA

ECONOMY POLICIES AS A RESOURCE ALLOCATION INSTRUMENT

Semiha Repak

SAŽETAK

Prema ekonomskoj teoriji, koja je poznata, alokacije resursa rada i alokacije resursa kapitala formira se pomoću slobodnog tržišta proizvodnih faktora, prema graničnoj produktivnosti rada i kapitala. Prirodno je, da kao polazak u analizi sistema alokacije resursa uzimamo činjenicu da je sistem alokacije resursa jedan deo, samo jedan od elemenata ekonomskog sistema, ali, svakako, jedan od bitnih elemenata ekonomskog sistema.

Alokacija resursa je proces privrednog i društvenog djelovanja koji nadilazi granice nacionalnih država, očituje se u prijenosu roba, usluga i znanja, povećanom obimu svjetske razmjene dobara, kapitala, usluga i energije. Ovaj proces, je sve prisutnija pojava u savremenom svijetu, koji sada pod nazivom globalizacija, posljednjih desetljeća unosi brojne promjene u svjetskoj privredi. Usko je povezana s razvojem komunikacija koje omogućavaju povezivanje svijeta na različite načine. Zahvaljujući povezivanju, donedavno nezamislivih razmjera, u svijetu je sve prisutniji trend alokacije resursa, čiji je cilj prisustvo na svim svjetskim tržištima. Tako alokacija resursa, kao i globalizacija, ima za cilj stvaranje jedinstvenog privrednog sistema svjetskih razmjera koji bi funkcionirao prema tržišnim zakonitostima. Kao što je rečeno, do izražaja sve više dolazi snaga i moć tržišta.

Pomoću stručnih i naučnih analiza, kvalitativnom i kvantitativnom analizom može se doći do toga kakva i koja bi namjenska raspodjela bila, s jedne strane, poželjna i potrebna i, s druge strane, moguća

i realna. Potrebno je usklađivanje i izbor između utvrđenih varijanti i alternative, koje su prisutne u procesima alokacije resursa.

Cljučne riječi: alokacija, resursi, tržište, robe, usluge

ABSTRACT

According to a well known economic theory, allocation of work resources and allocation of capital resources is formed with the help of the free market of factors of production, according to the marginal productivity of labor and capital. It is natural that, as a start in allocation system analysis of resources, we consider the fact that the resource allocation system is just one of the elements of the economic system, but surely, one of the more important elements.

Resource allocation is a process of economic and social action that transcends the borders of nation states, manifested in the transfer of goods, services and knowledge, increased volume of world trade in goods, capital, services and energy. This process is more and more present in the modern world, which, now under the name globalisation, for the last decades has brought numerous changes in the world economy. Its closely connected with communication development that connects the world in many ways. Thanks to the connection, which was unimaginable until recently, there is an increasing trend in the world of resource allocation, the goal of which is the presence in all world markets. That's how resource allocation, and globalisation, has the goal of creating a unique economic system with worldwide reach that

would function based on the market laws. As it was said earlier, the strength and influence of the market is more expressive.

With the help of professional and scientific analysis, qualitative and quantitative analysis, it is possible to determine what and which purposeful distribution would be, on the one hand, desirable and necessary and, on the other hand, possible and realistic. It is necessary to harmonize and choose between the identified variants and alternatives, which are present in the processes of resource allocation. Keywords: allocation, resources, market, goods, services, etc.

UVOD

Šta je na to u odlučujućoj mjeri uticalo na alokaciju resursa, na nivou nacionalne države, u kakvim su se uslovima u međunarodnim ekonomskim odnosima oni ponašaju. Na ovo pitanje, može se odgovoriti, ako se uradi analiza makroekonomskih mjera, kojima se tretira i ova problematika. Znači, riječ je, o analizi opštih ekonomskih i društvenih odnosa i početka procesa globalizacije u kojima je nastala kao rezultat alokacije resursa, kao multi nacionalni proces..

S jedne strane valja sagledati stepene i faktore razvoja proizvodnih snaga, njihov relativni značaj, sada i ranije kada se u osnovnim potezima počela da formira pojava koju danas označavamo kao globalizacija i da odgovorimo na pitanje da li postoji opšte usvojena definicija ovih procesa.

S druge strane, neophodno je proučavati odnose u kojima je došlo do takvog razvoja proizvodnih snaga i organizaciono institucionalnih oblika u kojima se oni pojavljuju – u nacionalnim i u međunarodnim razmjerama. Ovdje će se pred nas, u narednom tekstu postaviti svakako jedno, među najznačajnijim pitanjima, a to su faze razvoja alokacije resursa, od njihove geneze, utemeljenja, pa sve do tzv. megaintegracije odnosno do procesa koji nazivamo globalizacija. Osim toga naša pažnja biće usmjerena na traženje odgovora na pitanje da li postoji usaglašenost ili disonanca između

stepena razvoja proizvodnih snaga i odnosa u samom procesu, alokacija resursa.

TRŽIŠNI MEHANIZMI U FUNKCIJI ALOKACIJE RESURSA

Najsloženiji problem kod jednog ovako značajnog zadatka kao što je koncipiranje alokacije resursa, jest bez sumnje, projektovanje sistema u budućnosti, anticipiranje efekata koje će predložena rješenja donijeti u pogledu reagovanja privrednih subjekata u različitim tržišnim strukturama. Zato se i poziva ekonomska nauka da pomogne u anticipiranju i projektovanju budućih stanja.

Ti odnosi, posebno dolaze do izražaja primjenom tržišnih mehanizama. Jer za razliku od tradicionalnog tržišta, sustav izravno povezuje pružatelje s korisnicima¹. Tržišni mehanizam jest mehanizam koji pomoću ponude i tražnje ostvaruje pozitivne ekonomske efekte u svom djelovanju i koji je, svakako, sposoban da stimuliše razvoj produktivnosti. Zbog toga, jer tržišni mehanizam uključuje alokacije resursa u našem privrednom sistemu. Oni su jedinstveni i svjesni pokazatelji za formiranje konkretne visine alokacije resursa, za određivanje svih mogućih alokacije resursa - nisu potrebni niti racionalni. Tržišni mehanizam zna da to obavlja bolje od administrativnog regulisanja i bolje od administrativnih pokazatelja.

Djelovanje tržišnih mehanizama, je složen zadatak s takvim indikacijama na funkcionisanje našega modela privređivanja da je zaista neophodno da se s najvećom naučnom i profesionalnom odgovornošću priđe objektivnoj analizi predloženih rješenja. Društvo od naučnika iz oblasti ekonomije, u ovom trenutku, svakako, najviše očekuje, efikasna i pravovremena rješenja. Ta rješenja ogledaju se u težnji zadovoljenja potreba potrošača, što se

---

1 Anita Radman Peša, Zdenko Prohaska & Ana Maria Smokrović, Kritički pristup, teoriji ekonomije dijeljenja – inovativni model na raskrižju misli i prakse, Poslovna izvrsnost, Vol. 14 No. 2, 2020.

smatra novim ekonomskim pristupom u alokaciji resursa. Pojava ekonomije dijeljenja posljedica je povezivanja različitih subjekata u kojima je tehnologija odigrala glavnu ulogu (Schor & Fitzmaurice, 2014)². Ona stvara nove tijekove prihoda i tržišne mogućnosti³.

Shodno tome, tržišni mehanizam u tržišnoj privredi, u cjelokupnom ekonomskom reprodukcijском procesu, nije primarni mehanizam. Primat ostaje proizvodnji s njenim proizvodnim odnosima i odnosima raspodjele. Jedna od njegovih osnovnih funkcija jest u tome da se pomoću tržišnog mehanizma i na njegovom području konačno realizuju osnovni ekonomski i društveni odnosi koji izvire iz proizvodnje i raspodele u cjelokupnom reprodukcijском procesu. Tržišni je mehanizam u zadovoljavajućoj mjeri ostvaruju osnovne ekonomske zahtjeve koje je potrebno zadovoljavati radi neprekidnog produžavanja procesa reprodukcije u privredi. Pored toga, tržišni je mehanizam neprekidno i automatski reprodukovao odnos između kapitala i rada.

SISTEM EKONOMIJE ALOKACIJE RESURSA I KRITIČKI PRISTUP TRŽIŠNIH PROCESA PRISUTNIH U BOSNI I HERCEGOVINI

Sistem alokacije resursa, jest integralni, bitni deo ukupnog ekonomskog sistema; način na koji su uređena pitanja ove privredne aktivnosti i funkcionisanja tržišta zapravo daje posebno obilježje ekonomskom sistemu, naročito u uslovima u kojima se sada nalazi Bosna i Hercegovina.

Okolnost da već za sobom inamo duži vremenski period razvoja privrednog sistema i s njime povezanog prilično širokog iskustva različitih rješenja u

2 Schor, J. & Fitzmaurice, C. (2014) Collaborating and Connecting: The emergence of the sharing economy, str. 4-9. https://www.bc.edu/content/dam/files/schools/cas_sites/sociology/pdf/SocCom

3 Anita Radman Peša, Zdenko Prohaska & Ana Maria Smokrović, Kritički pristup, teoriji ekonomije dijeljenja – inovativni model na raskrižju misli I prakse, Poslovna izvrsnost, Vol. 14 No. 2, 2020.

pogledu alokacije resursa, odnosa tržišnih i planskih elemenata u ekonomskom sistemu i organizaciji privređivanja raznolikih spoljnih i unutrašnjih opštih i specifičnih uslova poslovanja, stvara objektivnu osnovu da se pitanju izgradnje efikasnog sistema alokacije resursa i tržišnih odnosa može prići sa više fundiranim empirijskim i teorijskim postavkama. Tome bez sumnje treba da pozitivno doprinese dosta široko angažovanje naučne ekonomske misli na ovome području. Zahvaljujući ekonomskoj nauci i njenom interesovanju za ove probleme, a posebno za jedinstveno tržište na prostorima oba entiteta i Distrikta Brčko. Ostvarivanje jedinstvenog ekonomskog prostora u Bosni i Hercegovini, kako je i predviđeno Procesom stabilizacije i pridruživanja, omogućit će lakše priključivanje unutrašnjem tržištu Evropske unije, nakon što Bosna i Hercegovina postane članica Evropske unije, te zadovoljavanje minimalnih standarda, koje ono nameće⁴. Ponašanje privrednih subjekata u različitim uslovima, što su ih stvarale mjere ekonomske politike koje su se odnosile na faktore razvoja i uslove poslovanja pojedinih djelatnosti (investicije, krediti, raspodjela dohotka, alokacije resursae, spoljnotrgovinski režim i dr.) pružalo je jedinstvenu informacionu bazu za odgovarajuće studije i izgradnju efikasnijeg sistema alokacije resursa. Međutim, nedostaju nam baš ovakve opsežnije studije da bi se rješenja u predloženom sistemu alokacije resursa, mogla s neposrednijom argumentacijom projektovati na uslove promjena. U takvoj situaciji, da bi se prišlo ocjeni efikasnosti, sistema alokacije resursa, potrebno je prethodno definisati premise. Pokušaću da istaknem neke za koje mi se čini da treba bitno da opredjele stav prema pitanjima koja su konkretizovana u sistemu alokacije resursa.

4 Mirza Čaušević, Ajla Sinanović i Anela Husić (2019): Odnos evropsko društva I dioničarskog društva u zakonodavstvu Bosne I Hercegovine, Časopis za ekonomiju i politiku tranzicije Godina XXI Tuzla-Zagreb-Beograd-Bukurešt, 2019. Br. 44

Prvo, sistem alokacije resursa, nije neki autonmni sistem. On je podsistem, integralni dio šireg sistema koji, u našim uslovima, možemo nazvati tržišni ekonomski sistem. Kako je jedan od bitnih ciljeva tog sistema stalan porast materijalnog i kulturnog standarda stanovništva u uslovima najšireg odlučivanja, za pitanje efikasnosti od odlučujućeg je značaja to kako cjeloviti model tržišnog sistema obezbjeđuje postizanje trajnijih društvenih ciljeva, polazeći od već poznatih zakonitosti ponašanja robnih proizvođača na tržištu, a naročito tendencija i pravilnosti koje su se već ispoljile kao specifično ponašanje u uslovima sistema odlučivanja.

Drugo, sistem alokacije resursa uslovljava uspješnost privrednog razvoja. Optimalni privredni rast zavisi od toga:

(a) da li je odabrana ona strategija rasta koja s obzirom na dinamičke uslove međunarodne privrede i raspoložive domaće, ljudske i materijalne resurse, obezbjeđuje neophodan tempo razvoja najpropulzivnijih privrednih grana i

(b) kako se razvijaju i ekonomski efikasno kombinuju i koriste svi relevantni proizvodni faktori u preduzećima, uključujući ovdje, razumljivo, organizaciju i odlučivanje kao neophodne kreativne faktore u savremenim uslovima privređivanja.

Rješenja koja pruža sistem alokacije resursa i uređenja tržišnih odnosa ima značaja za realizaciju obaju pomenutih konstitutivnih elemenata optimalnog rasta organizovane privrede, sa veoma određenim rezultatima kao što su: stopa rasta životnog standarda uključujući njegovu regionalnu i drugu distribuciju kao i ostala obilježja standarda shvaćenog u najširem značenju cjeline materijalnih, kulturnih i ostalih kvalitativnih obilježja; stopa zaposlenosti; spoljnotrgovinski bilans i dr.

Treće, definisanje značaja sistema alokacije resursa i tržišnih odnosa u gornjem smislu, zapravo zahtjeva da se utvrde dometi i limiti koje alokacije resursae i tržište objektivno mogu imati u našem modelu privrede.

Različite funkcije koje imaju alokacije resursa i tržište u savremenoj robnoj privredi: informativna, selektivna, alokativna i distributivna, trebaju se posebno izučavati.

Posebno, kada znamo, da alokativna i distributivna funkcija alokacije resursa i tržišta u našem sistemu ne djeluju onako kako je postulirano u ekonomskim doktrinama. S druge strane, informativna i, posebno, selektivna funkcija ostaju veoma značajne determinante efikasnog privređivanja na mikronivou i makronivou.

Ta distinkcija bitno uslovljava koncepcijske osnove sistema alokacije resursa i tržišta kao i mjesto i ulogu koje drugi mehanizmi, umjesto tržišnog automatizma, moraju preuzimati u našoj organizovanoj privredi.

U vezi s pitanjem dometa i limita tržišnog automatizma koji se ispoljava posredstvom slobodnog formiranja alokacije resursa i konkurencije, valja istaći neke zaključke koji proizilaze iz savremenih uslova privređivanja, naime:

– Kao korelat višeg stepena privredne razvijenosti, u uslovima sve šireg prisustva tehničko-tehnološkog progressa kao faktora privrednog rasta, javlja se tendencija snažne diverzifikacije proizvoda. Inovativna aktivnost u sprezi sa istraživačko-razvojnim radom postaje sve važniji faktor produktivnosti i poslovnog uspjeha privrednih subjekata razvijenog svijeta. U takvim uslovima slobodno formiranje alokacije resursa ne samo omogućuje profite i dohotke već i regresiranje značajnih troškova prethodnog istraživačko-razvojnog rada i ispitivanja tržišta, te predstavlja objektivni faktor koji stimulira inovativnu i kreativnu orijentaciju preduzeća. Stimuliranje takve orijentacije a samim tim i odgovarajuće prisustvo načela slobodnog planiranja alokacije resursa, neophodno je u našoj privredi da bi se smanjivala postojeća razlika u tehnološkom nivou i produktivnosti rada prema razvijenim privredama.

– Logikom svoga razvoja robna je proizvodnja dovela do potrebe planske

alokacije resursa, kao rezultata uloženog kapitala i rada i stvaranja jakih tržišnih struktura. Može se, u izvjesnom smislu, govoriti o dihotomiji u morfologiji tržišta na nekim njegovim segmentima: na jednoj strani nalaze se korporacije snažne finansijske moći, kadrova i istraživačkog potencijala, koje, radi obezbjeđenja stabilnih uslova razvoja, prodiru i u proizvodne i prometne djelatnosti izvan svoje primarne proizvodne orijentacije; na drugoj strani i dalje egzistira određeni broj srednjih i manjih preduzeća, ali s uslovima poslovanja i sticanja dohotka i profita koji su različiti i nemaju tendenciju ujednačavanja s uslovima koje je sebi obezbedio kapital neke kompanije. Vjerojatno će taj prijelaz imati pozitivan utjecaj na gospodarski rast i blagostanje poticanjem nove potrošnje, povećanjem produktivnosti i individualne inovacije i poduzetništva te uvažavajući racionalni pristup ponovnim korištenjem proizvoda (Grybaite & Stankevičienė, 2016)⁵ Država takođe interveniše: na primjer, stvaranjem povoljnijih uslova poslovanja za grane i preduzeća od bitnog značaja za nacionalnu ekonomiju. Prema tome, tržišni automatizam slobodne konkurencije koji putem ujednačavanja uslova privređivanja i raspodjele dohotka unutar i između privrednih grana i djelatnosti djeluje kao sveopšta regulativna snaga obezbjeđujući spontano optimalan razvoj nacionalne privrede - nije samo liberalistički koncept, već institucija privrede koju su savremeni uslovi privređivanja prevazišli.

- Brz i neravnomjeran tehnološki progres i s njime povezano otežavanje uslova međunarodne konkurentnosti privreda, na nižim stepenima razvijenosti - zahtjeva ne samo pažljivo odabiranje strategije razvoja već istovremeno
- 5 Grybaite, V. & Stankevičienė, J. (2016) Motives for participation in the sharing economy – evidence from Lithuania. Economics and Management, 3, str. 12-14. <http://pbc.biaman.pl/Content/47593/Ekonomia%20i%20Zarz%C4%85dzanie%20Ovol%208%20iss%204.pdf>

i pravilno dimenzioniranje udjela tržišnokonkurentnih i društveno-regulativnih elemenata u oblikovanju tržišnih struktura.

Kako izbor strategije, tako i oblikovanje najadekvatnijih tržišnih struktura predstavljaju u osnovi dinamičke koncepte; oni se moraju, u različitim etapama razvoja, prilagođavati različitim uslovima koji proizilaze iz međudejstva unutrašnjih i spoljnih faktora. Otuda mislim da se pri izboru sistema i politike alokacije resursa mora voditi računa o tim dinamičkim aspektima. Naš model privrede, iskustva i rezultati njenog dosadašnjeg funkcionisanja predstavljaju, nesumnjivo, značajnu prednost pri iznalaženju efikasnih rješenja.

Polazeći od tih premisa kao i šire razrade konstitutivnih elemenata novoga sistema alokacije resursa i tržišnih odnosa koji su dati u radovima nekih ekonomskih teoretičara, mislim da je u osnovi ono čemu naša privreda treba da teži. To je inovativni pristup u proizvodnom procesu, koji će zadovoljiti različite potrebe potrošača. Proizvode možemo svrstati u tri osnovne skupine koju čine: potrošni proizvodi koji se potroše u jednoj ili nekoliko upotreba (sladoled, kruh, čokoladica, itd.); trajni proizvodi koji se koriste dulje vremena (mobitel, kompjuter, obuća, odjeća, itd); usluge koje predstavljaju djelatnosti ili koristi koje su namijenjene prodaji (korisnički paket kabelske televizije ili teleoperatera, turistički aranžman)⁶. Postavke o sistemu i politici alokacije resursa, kao i prisutna osnovna načela novog sistema: princip slobode formiranja cijena, alokacije resursa i djelovanja tržišnih zakonitosti, ali u uslovima usmjeravanja cjelokupnog materijalnog i društvenog razvoja stvaranjem uslova za sektorska i granska usklađena kretanja proizvodnje, raspodele i potrošnje, a time i za stabilnije tržište putem planova privrednog razvoja. U tome smislu bitno je,

- 6 Petar S., Marušić T. (2019), Kvaliteta proizvoda kao čimbenik stvaranja marke, Poslovna izvrsnost, Zagreb, god.. br. 2

da politika alokacije resursa kao i svi ostali dijelovi ekonomske politike moraju biti postavljeni tako da obezbijede realizaciju zajedničke razvojne politike, koja se utvrđuje planom razvoja Bosne i Hercegovine. Kao osnovu politike alokacije resursa, postavljene postavke prihvataju ispravni i predloženi princip komplementarnosti različitih kriterija, a kao metod, uspostavljanja organizacionih procesa privrednih subjekata. Međutim, postavke ostavljaju otvorene neke probleme koji mogu ozbiljno da dovedu u pitanje efikasnost koncipiranog sistema alokacije resursa kada se priđe njegovoj realizaciji.

Najznačajnije nerijšeno pitanje odnosi se na neprecizirani odnos dvaju fundamentalnih principa: slobodnog formiranja cijena i shodno tome alokacije resursa.

U vezi s tim, stiče se utisak da strategija ekonomskog razvoja, treba da obuhvati sve aspekte alokacije resursa, što bi značilo poseban oblik sveopšte kontrole alokacije resursa, koja je tehnički neizvodljiva, a kada bi i bila izvodljiva, mogla bi da dovede do neracionalnih vidova proizvodnje i poslovanja.

OBILJEŽJA ROBA I USLUGA OD ZNAČAJA ZA NJIHOVU ALOKACIJU

Robe i usluge mogu imati različita obilježja kvalitete, tj. zahtjeva koje je potrebno ispuniti. Važnija obilježja mogu biti klasifikacijska, funkcionalna, konstrukcijska, proizvoda ili usluge⁷. Kvaliteta je postala strateški cilj gotovo svakog poduzeća. Postavljaju se sve veći zahtjevi od strane tržišta za kvalitetom proizvoda i usluge; kvalitetom proizvodnih i poslovnih procesa; pouzdanošću cjelokupnog sustava kvalitete⁸. Standardi kvalitete za poduzeća znače potvrdu kvalitete koju poduzeće kroz svoje proizvode i usluge nudi svim

dionicima tržišta poput kupaca, dobavljača, distributera, itd⁹.

Proizvod može imati različita obilježja kvalitete, tj. zahtjeva koje je potrebno ispuniti. Važnija obilježja mogu biti klasifikacijska, funkcionalna, konstrukcijska, tehnološka, ekonomska, obilježja pouzdanosti i unifikacije, ergonomska obilježja, obilježja sigurnosti i ekološka obilježja, estetska obilježja¹⁰.

Tehnička obilježja proizvoda su:

- Klasifikacijsko obilježje svrstava proizvod u određenu skupinu poput aromatizirane vode, dodatka prehrani, proizvodi sa smanjenim udjelom šećera, itd
- Funkcionalna obilježja podrazumijevaju najvažnija svojstva proizvoda poput namjene, određenih pogodnosti i ograničenja uporabe
- Konstrukcijska obilježja podrazumijevaju oblik proizvoda, strukturu, primijenjene materijale

Tehnološka obilježja proizvoda su:

- Obilježja koja karakteriziraju tehnologiju izrade proizvoda i njezinu djelotvornost, dok druga obilježja čine zahtjevi u samom procesu stvaranja
- Ekonomska obilježja koja podrazumijevaju ekonomičnost i rentabilnost, marketinšku i poslovnu rentabilnost
- Pouzdanost kao obilježje podrazumijeva da proizvod radi određeno vrijeme bez kvara
- Popravljivost – mogućnost da se proizvod dovede iz neispravnog u ispravno stanje
- Trajnost – održavanje funkcionalnosti u određenom vremenskom periodu
- Obilježja unifikacije – udio unificiranih i izvornih dijelova u nekom proizvodu
- Ergonomska obilježja – zahtjevi koje određeni proizvod mora zadovoljavati (higijenski, fiziološki, itd.
- Obilježja sigurnosti – zaštita na radu

7 Petar S., Marušić T (2019): Kvaliteta proizvoda kao čimbenik stvaranja marke, Poslovna izvrsnost, Zagreb, god. XIII br. 2

8 Lazibat, T. (2003), Sustavi kvalitete i hrvatsko gospodarstvo, Ekonomski pregled, 54 (1-2), str 55-76.

9 Petar, S. (1996), Uvod u upravljanje kvalitetom, Nading, Zagreb.

10 Petar, S. (1996), Uvod u upravljanje kvalitetom, Nading, Zagreb

- Ekološka obilježja – utjecaj koji proizvod ima na okoliš
- Estetska obilježja – vizualni izgled proizvoda uvelike može utjecati na njegovu konkurentnost
- Patentno – pravna obilježja – mogućnost zaštite od plagijata na tržištu

Kao anticipacija problema i teškoća u realizaciji utvrđenih planskih akata koji se odnose na određene obilježja roba, može se navesti, npr.; da se u prometu jedne velike robne kuće na našem tržištu nalazi preko 70 hiljada artikala, pretežno lične potrošnje. Zajedno s proizvodima za reprodukciju i investicije broj artikala u prometu i tržišnim transakcijama vjerovatno dostiže i do 200 hiljada, a intenzivni proces diverzifikacije koji susrećemo u razvijenim privredama, rezultiraće, svakako, u daljem povećanju broja proizvoda u prometu i na našem tržištu. Ako se u postavkama imaju u vidu samo odnosi alokacije resursa, onda se postavlja pitanje koji se odnosi alokacije resursa imaju u vidu. Kada se radi o odnosima alokacije resursa pojedinačnih proizvoda, dolazimo na isto pitanje i iste probleme. Imajući u vidu da se u našim postavkama datim u ovom radu, insistira na dugoročnijim planovima poslovanja privrednih subjekata, kao i o alokaciji resursama, može se lako vidjeti kakve su dimenzije problema. Strateško sagledavanje nivoa i odnosa alokacije resursa u takvim detaljima prevazilazi sve mogućnosti savremene kvantitativne ekonomske analize i stepena u kome su fenomeni tražnje i formiranja alokacije resursa uopšte objektivno mjerljivi, da ne govorimo o preciznosti takvih projekcija na kojima bi trebalo zasnivati dugoročnu poslovnu politiku i odlučivanje u privrednim subjektima. Putem strategije, poduzeća se usmjeravaju na pitanja koja olakšavaju primjenu adekvatnih tehnika i metoda procjene uspješnosti: da li su to rezultati pojedinca, timova, poduzeća u cjelini, da li je to ono što pojedinci/talenti rade direktno ili svojim utjecajem na sve zaposlenike potiču inovativnu klimu, da li postoji

utjecaj radne infrastrukture na nivo kreirane vrijednosti, utjecaj potrošača i njihovih stavova prema isporučenoj vrijednosti¹¹. Taj dio, stoga zahtjeva veoma ozbiljne kvalifikacije i dalju razradu, posebno zbog toga što postavljene teze polaze od toga, da mjere ekonomske politike, treba da budu osnova budućim zakonskim rješenjima koja će se odnositi na privredne subjekte, u suprotnom, nedefinirana zakonska rješenja, mogu da dovedu do velikog zagušivanja u radu preduzeća. Ta rješenja, treba da podstiču privredne subjekte na uvođenje inovacija i novih tehnologija u poslovanju, te samim time doprinijeti bržem ekonomskom razvoju zemlje. Ekonomski razvoj ima mnogo ciljeva, a kao najvažniji od njih ističu se sljedeći ciljevi: smanjenje siromaštva, ravnomjernost u raspodjeli dohotka, manja stopa nezaposlenosti i općenito realizacija osnovnih makroekonomskih ciljeva¹².

Sve to potvrđuje da se o sistemu alokacije resursa ne može istraživati izolovano od sistema planiranja i rješenja mjera ekonomske politike, u pogledu obezbjeđenja strukturne privredne ravnoteže u uslovima rasta pomoću mehanizma i instrumenata koji se odnose na osnovnu raspodjelu dohotka, porast ličnih dohodaka i zajedničke potrošnje u skladu s produktivnošću rada, porast ličnih dohodaka iznad produktivnosti rada u djelatnostima koje su od vitalnog značaja za realizaciju dugoročnih ciljeva u smislu stope rasta životnog standarda i dr.

Ako su pitanja raspodjele dohotka riješena u skladu s načelom samostalnosti privrednih subjekata ali i obezbjeđenja zajedničkih neophodnih uslova razvoja u razmjerama nacionalne privrede, ako rješenja bankarskog mehanizma omogućuju da on pravilno, ekonomski racionalno

11 Katarina Kafadar i Jmila Jaganjac (Utjecaj upravljanja talentima na kreiranje vrijednosti u kompanijama, Časopis za ekonomiju i politiku tranzicije Godina XXI Tuzla-Zagreb-Beograd-Bukurešt, 2019. Br. 44

12 Arnela Nanić i Mirko Palić (2017): Potrošački etnocentrizam: pokretač ili kočnica razvoja gospodarstva Bosne i Hercegovine, Poslovna izvrsnost, Zagreb, god. XI br. 1

ostvaruje svoju funkciju snabdjevanja i alokacije potrebnih sredstava privredi, ako su dosljedno sprovedena načela otvorenosti tržišta za ulazak produktivnijih i efikasnijih i izlazak onih koji nisu mogli da se prilagode rigoroznim zahtjevima tržišta- onda nema potrebe da se supstituiše slobodni tržišni mehanizam u slučajevima kada on može u konkretnim tržišnim strukturama da proizvodi pozitivne rezultate.

Dugoročno pnananje alokacije resursama, zasnovano na Mjerama ekonomske politike, ostaje neophodan metod za one grupe proizvođača koji imaju monopolski položaj kao i za djelatnosti koje obezbjeđuju materijalne osnove privređivanja u nacionalnim razmjerama, kao što su to bazične grane - energija, osnovni reprodukcioni materijali. Tendencija alokacije resursa, pa i monopolizacije, tržišta snažno podstiče brz tehnički progres. Mi se ne možemo suprotstavljati tom procesu samo zato da bismo podsticali slobodnu konkurenciju tamo gdje je ona ekonomski neracionalna i prevaziđena. Umjesto toga mjere kontrole monopolskih tržišnih struktura moraju dobiti na značaju.

Shodno navedenom, po mišljenju, pojedinih ekonomista, da poljoprivredna proizvodnja ne može da se razvija ako se ne obezbjedi politika zaštitnih mjera za poljoprivredne proizvođače I ako im se ne osigura otkup tržišnih viškova. Međutim, to je potrebno isto tako eksplicitno učiniti i za sve one već pomenute djelatnosti od izuzetnog značaja za funkcionisanje nacionalne privrede (energija, čelik, obojeni metali i dr.) čiji su tržišni položaj i ponašanje prevashodno monopolski pa je sasvim logično da se mjerama ekonomske politike, u dijelu kojim se regulišu odnosi između privrednih subjekata i društva kao cjeline reguliše jedan važni segment ukupnog tržišta.

Prema tome, smatram da se mjerama ekonomske politike trebaju urtvrditi instrumenti zaštite, odnosno mjere na suzbijanju inflacije, a toj svrsi posebno treba da posluži i kontrola kretanja cijena. Kontrola cijena jest mjera koja omogućuje regulisanje

izuzetnih prilika na tržištu dok se ne otklone pravi uzroci nestabilnosti i neravnoteže u proizvodnji i prometu. Napominjem, da inflaciju treba prije svega suzbijati mjerama koje otklanjaju osnovne uzroke – fiskalna i monetarna politika. U vezi s tim vremensko limitiranje kontrole kretanja cijena, na primjer na šest mjeseci - nije u skladu s ekonomskom suštinom problema koji treba riješiti.

Borba protiv inflacije, pored mjera koje se odnose na globalnu raspodjelu dohotka, daje najbolje rezultate ako je usmjerena na prestrukturiranje privrede u smislu jačanja proizvođača i grana koji su nosioci porasta opšte produktivnosti rada. Sistem kontrole kretanja cijena, ne može sam da riješi taj problem. Selektivna razvojna i kreditna politika i potpomaganje slobodnog ulaska na tržište produktivnijih organizacija u uslovima slobodnog formiranja cijena može da pruži bolje rezultate od kontrole cijena, makar ona uzimala oblik privremenog rješenja nastalog problema, pogotovu ako preduzeće raspolaže sa kadrovima koji mogu odgovoriti postavljenim zadacima. Ti zadaci, u najvećem broju slučajeva su usklađivanje procjene uspješnosti sa ciljevima, preduzeća. Usklađivanje procjene uspješnosti sa ciljevima prema razinama zaposlenika, omogućava nekoliko ključnih akcija: fokusiranje na ključne ciljeve i rezultate; jasno naglašavanje specifične odgovornosti pojedinaca, koje su povezane sa ciljevima i jačanje odgovornosti, pripadnosti i predanosti zaposlenika. Ovi elementi sinergijski utječu na organizacijsku produktivnost i ukupnu uspješnost zaposlenika. Pored evaluacije rezultata rada, procjena talenata obuhvata i njihovu motivaciju, kompetencije, liderski potencijal, tako da ona služi ne samo u cilju utvrđivanja finansijske motivacije, nego i kao alat za napredovanje u karijeri i razvoj njihovih menadžerskih i liderskih potencijala¹³.

---

13 Katarina Kafadar i Jmila Jaganjac (Utjecaj upravljanja talentima na kreiranje vrijednosti u kompanijama, Časopis za ekonomiju i politiku tranzicije Godina XXI Tuzla-Zagreb-Beograd-Bukurešt, 2019. Br. 44

Sistem alokacije resursa, bio bi nepotpun ako potrošači ne bi imali mogućnosti da aktivnije učestvuju u rješavanju pitanja koja su od odlučujućeg značaja za kvalitet životnog nivoa koji se ostvaruje posredstvom proizvodnje i prometa dobara i usluga za ličnu potrošnju, čime direktno utiču na primjenu inovacija u proizvodnom procesu. Budući da su inovacije proizvoda i usluga pokretač rasta poduzeća i potiču njegovu uspješnost, postavlja se pitanje kako tržišna orijentacija utječe na razvoj novih proizvoda i usluga.¹⁴

Međutim, način na koji su odgovarajuće postavke u mjerama ekonomske politike formulisane, takav je da se stiče utisak da su one više deklarativne nego jedan element koji je zasnovan na stvarnim potrebama i potrošača i čitavog društva.

U tom smislu, bolje je insistirati na tome i jače istaći tu potrebu da potrošači posredstvom svojih udruženja, imaju pravo i mogućnost da, uz svu potrebnu zaštitu, utiču na suzbijanje monopolskih struktura u robnom prometu i ulazak na tržište efikasnijih trgovinskih organizacija i nosilaca zanatskih usluga. Posebno se ističe potreba da potrošači utiču na obim, kvalitet i alokacije resursu usluga monopolisanih komunalnih djelatnosti. Konačno, za potrošače je bitno da imaju svoju snažnu organizaciju koja u njihova ime, objektivno i odgovorno, obavlja poslove analiza i testiranja proizvoda i odgovarajuće informatike. Udruženje potrošača, već ima svoje mjesto u našem sistemu, ali još više naglašava ulogu i značaj takve organizacije kao i potrebu da se zaštiti i informisanju potrošača pokloni veća pažnja u sredstvima masovnih komunikacija stampi, radiju i, narocito, televiziji.

ZAKLJUČAK

Svrha sistema alokacije resursa jest osiguranje ravnopravnosti privrednih subjekata u obavljanju i stjecanju dohotka,

¹⁴ Helena Miloloža (2016): Utjecaj tržišne orijentacije hrvatskih poduzeća na inovacije proizvoda i usluga; Poslovna izvornost, god. X br. 2

zatim osiguranje stabilnosti odnosa na jedinstvenom bosanskohercegovačkom tržištu i, kao treće, zaštita privrede s obzirom na njenu otvorenost prema svijetu. Prema tome, trebalo bi razmisliti o teoretskim i prakticnim problemima razvojnih ciljeva zemlje kao cjeline i o ciljevima entiteta (FBiH i RS) i Distrikta Brčko, koji proističu iz potrebe alokacije resursa, odnosno ekonomskoj politici u kojoj se zastupaju razvojni ciljevi zemlje kao cjeline, jer se mora pretpostavljati jedinstvo tržišta. Ali pored zajedničkih ciljeva zemlje kao cjeline mogu se formulirati i ciljevi entiteta, pa mora, prema tome, doći do procesa usklađivanja, koji u našoj zemlji nije ni brz ni lak.

Opšta metoda realizacije sistema alokacije resursa na nivou Bosne i Herecegovine jest djelovanje zakonitosti tržišta i usmjeravanje privrednog i društvenog razvoja te usklađivanje odnosa na tržištu. Na taj način, alokacije resursa kao i cjelokupna problematika alokacije resursa ima izuzetno mjesto u svakom privrednom sistemu zasnovanom na robnom privređivanju. Područje je složeno u teoretskom pogledu, a i društvenom je osjetljivo jer o njemu ovisi ekonomski položaj pojedinih robnih proizvođača. O njemu ovisi odvijanje proširene reprodukcije i ostvarivanje ciljeva ekonomske politike.

No, i unatoč značaju alokacije resursu koji se pridaje sistemu alokacije resursa, treba konstatirati da se funkcioniranje sistema alokacije resursa u višegodišnjem razdoblju - da ne idemo u dalju prošlost susretalo s brojnim i raznovrsnim problemima, teškoćama i dilemama.

Transfer tehnologije ključni je element ostvarivanja međunarodne konkurentnosti, kao rezultat alokacije resursa, te je posebno značajan za opstanak na globalnom tržištu. Glavni faktori i sudionici uključeni u tehnološki transfer su dobavljači tehnologije i primatelji te opšta ekonomska, politička i tehnička infrastruktura. Razvoj tehnologije i transfera u velikoj mjeri je doprinio alokaciji resursa na globalnom nivou i uveliko je pod uticajem dvosmjernog stranog ulaganja

i izvoza. Tehnološki napredak u velikoj mjeri određuje ko ima moć, kolika je ona i ko je prvopoteznik. Klasičan obrazac alokacije resursa mijenja se u pristupu naglašenog tehnologijskog, marketinškog i naučnog klastera. U budućnosti istraživanja mogu uključiti razumjevanje uticaja i drugih faktora na preduzeće: standardizacije proizvoda, razvoja sposobnosti upravljanja znanjem, strategije partnerstva itd. Posebno je zanimljiv reverzibilni transfer tehnologije unutar preduzeća, posebno u zemljama u tranziciji.

Literatura

- [1] Anita Radman Peša, Zdenko Prohaska & Ana Maria Smokrović, Kritički pristup, teoriji ekonomije dijeljenja – inovativni model na raskrižu misli I prakse, Poslovna izvrsnost
- [2] Arnela Nanić i Mirko Palić (2017): Potrošački etnocentrizam: pokretač ili kočnica razvoja gospodarstva Bosne i Hercegovine, Poslovna izvrsnost, Zagreb, god. XI br. 1
- [3] Bahtijarević Šiber, F. (2014): Strateški menadžment ljudskih potencijala. Školska knjiga. Zagreb.
- [4] Brady, M. K., Bourdeau, B. L., & Heskel, J. (2005): The importance of brand cues in intangible service industries: an application to investment services *Journal of Services Marketing*, 19(6), 401–410.
- [5] Bodiroga – Vukobrat, N. (1999): Harmonizacija prava tranzicijskih zemalja sa europskim zemljama, Sarajevo: Pravna misao.
- [6] Cenić, S. (2008): Bosanskohercegovačka privreda – mogući pokretač ili faktor blokada u procesu evropskih integracija, Sarajevo: Fondacija Heinrich Boll.
- [7] Dautbašić, S. (2004): Funkcionisanje i organi dioničkog društva, Sarajevo: Pravna misao.
- [8] Grybaite, V. & Stankevičienė, J. (2016) Motives for participation in the sharing economy – evidence from Lithuania. *Economics and Management*, 3, str. 12-14. <http://pbc.biaman.pl/Content/47593/Ekonomia%20i%20Zarz%C4%85dzanie%200vol%208%20iss%204.pdf>
- [9] Grubešić, I. (2009): Usklađenost pravnih propisa o dioničkim društvima u Bosni i Hercegovini s uredbom o Statutu evropskog društva u svjetlu izmjena nacionalnog zakonodavstva o trgovačkim društvima, Sarajevo: Centar za politološka istraživanja.
- [10] Helena Miloloža (2016): Utjecaj tržišne orijentacije hrvatskih poduzeća na inovacije proizvoda i usluga; *Poslovna izvrsnost*, god. X br. 2
- [11] Hunt, Steven. T. (2014): *Common Sense Talent Management: Using Strategic Human Resources to Improve Company Performance*. Pfeiffer
- [12] Horak, H., Dumančić, K. (2007): Europsko društvo societas europea kao novost uhr vatskom pravu, Zagreb: Zbornik radova Ekonomskog fakulteta
- [13] Jurić, D. (2008), *Europsko pravo društava*, Rijeka: Pravni fakultet.
- [14] Jaganjac, J., Pulić, A., Handžić, M., Virijević, J.S., Radovanović, L. (2018): Strateško upravljanje intelektualnim kapitalom i znanjem. Sveučilište „Vitez”, Vitez.
- [15] Katarina Kafadar i Jamila Jaganjac (Utjecaj upravljanja talentima na kreiranje vrijednosti u kompanijama, *Časopis za ekonomiju i politiku tranzicije Godina XXI Tuzla-Zagreb-Beograd-Bukurešt*, 2019. Br. 44
- [16] Kim, D., Magnini, V. P., & Singal, M. (2011): The effects of customers' perceptions of brand personality in casual theme restaurants. *International Journal of Hospitality Management*, 30(2011), 448–458.
- [17] Mirza Čaušević, Ajla Sinanović i Anela Husić (2019): Odnos evropsko društva I dioničarskog društva u zakonodavstvu Bosne I Hercegovine, *Časopis za ekonomiju i politiku tranzicije Godina XXI Tuzla-Zagreb-Beograd-Bukurešt*,

2019. Br. 44
- [18] Lawler, Edward. E., Boudreau, John. W. (2015): Global trends in human resource management. A twenty year analysis. Stanford University Press. Standord. CA
- [19] Lazibat, T. (2003), Sustavi kvalitete i hrvatsko gospodarstvo, Ekonomski pregled, 54
- [20] Petar S., Marušić T. (2019), Kvaliteta proizvoda kao čimbenik stvaranja marke, Poslovna izvrsnost, Zagreb, god.. br. 2
- [21] Petar, S. (1996), Uvod u upravljanje kvalitetom, Nading, Zagreb.
- [22] Rajčević, M. (2007): Pojam i priroda korporativnog upravljanja, Sarajevo: Pravna riječ.
- [23] Schor, J. & Fitzmaurice, C. (2014) Collaborating and Connecting: The emergence of the sharing economy, str. 4-9. https://www.bc.edu/content/dam/files/schools/cas_sites/sociology/pdf/SocCom